

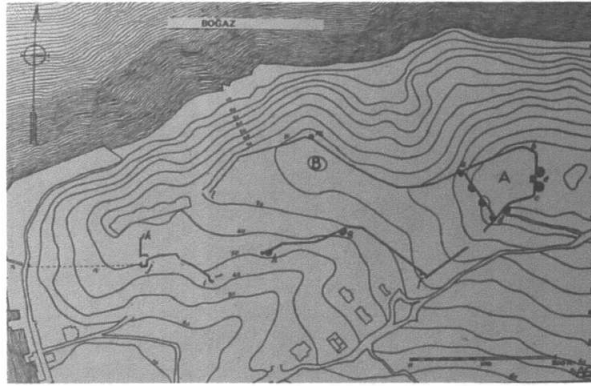
T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
&
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
YOROS KALESİ 2011 ARKEOLOJİK KAZI ÇALIŞMALARI RAPORU

Anadolu Kavağı, İstanbul ilinin, Karadeniz ve Marmara denizini bağlayan en önemli arteri olan Boğaziçi suyunun kuzey-doğusunda yer alır. Bu geçidin kuzey bölgeleri coğrafya ve tarih açısından Boğaziçi'nin en önemli bölgeleridir.

Kavağa hakim bir tepedeki kalenin antik dönemlerde de kutsal bir alan olduğu varsayılabilir. Dionysios'un aktardığına göre burası Hieron (kutsal alan) olarak tanımlanır (Dionysios, Anaplous Bosprou, XCII: “..sonrası Hieron adını taşır.Nephele ile Athamas'ın oğlu Phriksos gemiyle Kolkhis'e giderken yaptırmıştır.Byzantion'un mülküdür, ama tüm deniz yolcularının ortak sığınağıdır. Tapınağın yukarısında daire biçiminde ilerleyen bir sur vardır. Bunun içinde berkiltilmiş bir kale yer alır; bu da diğer Asya kaleleri gibi Galatai tarafından yağma edilmiştir”) ve hatta bu tanım tüm ortaçağ boyunca devam eder. Apollonios'a göre burada Zeus Ourios tapınağı veya oniki tanrıya adanmış bir tapınak bulunmaktaydı. Tepenin antik dönemlerde de surlarla çevrili olması onun Boğaz'ın Karadeniz'den girişinin doğu tarafına hakim bir konumda ve Boğaz girişini kontrol etmeye uygun olduğunu göstermektedir. Efes'te bulunan bir yazıtta Hieron'da bir gümrük istasyonu bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu ortaçağda da devam etmiş ve bugün görülen kale yapılmıştır.

Tarihi kaynaklarda yapıyla ilgili bilgilere rastlamak oldukça zordur: imparator İustinianos'un bu bölgede bulunan bir *archon*'un yerine (Prokopios, *Historia Arcana*, Teubner bask., 153-154) gemi geçişlerini ve gümrükleri kontrol etme göreviyle bir *Comes Stenon Pontikes thalasses* (=Karadeniz Boğazı denizleri kontu) yerleştirmiştir. Erken Bizans döneminde, İustinianos'un en büyük yaptırımı Hieron'da bir gümrük kurmasıdır (H. Ahrweiler, "Fonctionnaires et bureaux maritimes a Byzance", *Revue des Etudes Byzantines* 19(1961), 239-252). IX.yy.'da bu görevlinin yerini bir parathalassites alır. Bu dönemden itibaren Hieron'un deniz trafiğine paralel olarak gümrük gelirlerinin arttığını biliyoruz. Komnenoslar döneminde denizler için bir büro kurulmuş (σεκρετον της θαλασσης) fakat 1204 Latin işgali ile artık bu hizmet ortadan kalkmıştır. Boğaz'ın girişini kontrol edebilen stratejik bir konuma sahip bu yerde muhtemelen eski dönemlerden itibaren bir tahkimat yapısı bulunmalıydı. Zaten kale duvarlarında bulunan Roma devri mimari yapı elemanları da Bizans öncesi bir yapı veya yapılar topluluğuna işaret etmektedir. Bizans'ın bu bölgeyi gözetimsiz ve savunmasız bıraktığı düşünülemez. Yoros adının Zeus Ourios veya Hieron kelimelerinden aldığı iddia edilse de, muhtemelen Grekçe ορος (dağ) kelimesinin ιερον (kutsal) kelimesi ile birlikte Yoros olarak günümüze geldiği görüşü daha uygun görünmektedir .

Yoros kalesi plan

(A.Gabriel'den, 1941)

Yoros kalesi doğu-batı yönünde 500 m. civarında uzunluğa sahip, kuzey-güney yönünde 60-130 m. arasında değişen bir genişlikte düzgün olmayan ve iki tepeli içine alan bir alanı kaplamaktadır. Bunlardan yüksek olan doğuya bakan kısmı yüksek kulelere sahip olup sadece Boğaz girişini değil aynı zamanda Anadolu'dan gelebilecek tehlikeleri gözlemek amacı taşımış olmalıdır. Kale, iç (yukarı) kale diyebileceğimiz doğu kısmı ile aşağı kale olarak tanımlanabilen batı bölümünden oluşur. Kalenin bu güney-batı uzantısı bugün askeri bölge içinde kalmaktadır. Kalenin doğuya bakan iç kale kısmı kuzey-güney yönünde bir sur duvarı ile bölünmüştür. Kalenin ana girişinin, doğu kısmındaki tepe üzerinde iki yuvarlak kule arasında olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca iki kule arasındaki bu girişin Roma dönemine ait bir arşitrav parçasından yapılmış devşirme mermer kapı sövesi çökmüştür.

KAZI ÇALIŞMALARI

Genel:

2011 yılı Yoros Kalesi arkeolojik kazı çalışmaları 6 Temmuz-19 Ağustos 2011 tarihleri arasında gerçekleşmiştir.

Çalışmalar 6 Temmuz 2011 gününde Yoros Kalesi'nde Kültür ve Turizm Bakanlığı onayı ile İstanbul Üniversitesi adına Prof. Dr. Asnu Bilban Yalçın başkanlığında ve Yard. Doç. Dr. Hatice Özyurt'un kazı başkan yardımcılığında başlatılmıştır.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan Temsilcisi olarak Topkapı Sarayı Müzesi'nden Sanat tarihçi Sn. Selda Kalfazade görevlendirilmiştir. Altı sanat tarihçisi, yedi arkeolog, iki